

BASINA VE KAMUOYUNA

JEOLOJİK-JEOTEKNİK BİLGİ VE DEĞERLENDİRME OLMADAN DEPREME DAYANIKLI YAPI TASARIMI OLAMAZ

Ülkemizde yaşanmış en yıkıcı depremlerden biri olan; binlerce insanımızın hayatını kaybetmesine, on binlerce insanın yaralanmasına neden olan 17 Ağustos 1999 Marmara depreminin ardından 19 yılı geride bıraktık.

Dünyanın sismik yönden en aktif olan Alp-Himalaya deprem kuşağında bulunan ülkemizin %93'ü deprem bölgeleri içinde yer almakta; nüfusunun %98'i, sanayi kuruluşlarının %98'i barajlarımızın %95'i bu tehlikeli kuşak üzerinde bulunmaktadır. Jeolojik yapısı nedeniyle, her zaman yıkıcı depremlerin yaşanabileceği ülkemizde; çarpık kentleşmenin sonucu oluşan yapı stoğunun, başta depremini bekleyen İstanbul olmak üzere, ne kadar güvenliksiz olduğu son günlerde arka arkaya çöken binalar ve istinat yapıları ile bir kez daha ortaya çıkmıştır.

2012 yılında yürürlüğe giren 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun ile sözde deprem zararlarını azaltmaya çare olarak sunulan kentsel dönüşüm projelerinin (!) asıl olarak rantal dönüşüme hizmet ettiği, riskli alanlar ve yapılar için sonuç alıcı uygulamaların gerçekleştirilmediği, hatta imara esas jeolojik-jeoteknik etütler sonucunda uygun olmayan alan olarak ilan edilmiş bölgelerin kentsel dönüşüm adı altında yapılaşmaya açılarak daha da tehlikeli hale getirilmiştir. Kentsel dönüşüm alanları olması gerekenden çok uzakta, artık dönüşmez hale gelen kimliksiz ve güvenliksiz yapı stoklarına dönüşmüş ve dönüşmektedir.

Bütün bu olumsuz gelişmeler ortadayken, gündeme getirilen “**imar affı**” ile; kıyı alanları, tarım arazileri, meralar, orman alanları, dere yatakları, içme suyu havzaları ile tarihi, doğal, arkeolojik sit alanları üzerine inşa edilen kaçak ve mevzuata uygun olmayan bina ve tesisler dâhil olmak üzere, ayrıcalıklı imar hakları verilerek her biri bir “**kent ve çevre suçu**” niteliğinde yükselen yapılar yasallaştırılmak istenmektedir.

“**İmar Barışı**” adı altında topluma sunulan bu kaçak yapılaşma affı ile, denetimsiz, mühendislik hizmeti almamış yapılar yasal hale getirilmiş, bugüne kadar sınırlı da olsa deprem güvenliği için atılmış olan tüm adımlar boşa çıkartılmıştır. Bu yasal kılıf, ülkede inşa edilmiş bulunan yapıları depreme karşı güvenli hale getirmeyecek, tam aksine doğa olaylarının afete dönüşerek pek çok insanın hayatını kaybetmesinin zemini hazırlanmış olacaktır. Karadeniz bölgesinde son günlerde yağın yağmur sonucu meydana gelen taşkınlarda, Karadeniz sahil yolu yapımı sırasında jeolojik-jeoteknik çalışmaların gözardı edilmesinin yanında, dere yatakları içine yapılmış çok sayıda kaçak yapının yıkılmış olması bunun açık göstergelerinden biridir.

Yapının oturduğu zemin birimlerinin jeolojik ve jeoteknik parametrelerinin belirlendiği zemin ve temel etütleri başta olmak üzere, yeterli mühendislik hizmeti almamış on binlerce yapının, İmar barışı adı altında sadece bina sahiplerinin beyanıyla tescilleneceği düşünüldüğünde durumun vahameti daha da artmaktadır. Yapı Kayıt Belgesi” verilmiş “yapının depreme dayanıklılığı hususunu malikin sorumluluğuna” bırakan “**İmar Barışı**” ile hem doğa olaylarının afete dönüşmesi için uygun zemin hazırlanmış hem de toplumun “afet güvenliği algısı” para uğruna yok edilmiştir.

Mevcut siyasi iktidar bir yandan Gemlik gibi bölgeleri “**diri fay hatları**” üzerinde olmasını gerekçe göstererek Bakanlar Kurulu Kararı ile yer değişikliğine zorlarken, diğer yandan “aktif fay hatları veya

zonları” üzerine inşa edilmiş çok sayıdaki yerleşim biriminde bulunan yapıları imar affından yararlandırarak yasal hale getirmektedir.

1984 yılında çıkarılan “**imar affı yasası**” ardından yaşanan 1999 Büyük Marmara Depremleri ile büyük ölçüde imar aflarının yarattığı, jeolojik olarak sakıncalı alanlar üzerinde inşa edilen yerleşimler ile sağlam olmayan yapı stokunun yıkılmasının ağır bedelinin toplum olarak ödendiği unutulmamalıdır. Bugün de ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizden dolayı, 50 ile 100 milyar dolar sıcak para getireceği düşünülen imar affının cazibesinin artırılması amacıyla, her gün iktidar tarafından büyük bir gururla “**kaç vatandaşımızın imar barışından yararlanmak için başvurduğu**” ve sayıların yarıştırıldığı bir ortamda, ülkemizde meydana gelecek ilk depremde; ağır can kayıplarının yanında, bugün toplanan sıcak para kaynağının kat ve kat üstünde ekonomik kayıplara neden olacağı unutulmamalıdır.

Yine depreme karşı ne kadar güvenliksiz bir çevrede yaşadığımız ortadayken, bu durumu gidermesi beklenen siyasi iktidar, sağlıklı ve güvenli yapı üretimini ortadan kaldıracak düzenlemeleri arka arkaya uygulamaya sokmakta ve mühendislik hizmetlerini devre dışı bırakmaya devam etmektedir.

02.05.2018 tarih ve 30409 (mükerrer) Resmî Gazete’de yayımlanan tebliğ ile, TS 8737 no.lu yeni Yapı Ruhsatı Formu Standardı yürürlüğe girerek etüt ve proje müelliflerin ıslak imzalarının yer aldığı bölümler kaldırılmıştır. Mühendislik ve mimarlık hizmetlerine ilişkin işlemleri “bürokratik engel” olarak gören bir anlayışın ürünü olan bu uygulama ile etüt ve proje müellifi mühendislerin bilgisi dışında yapı ruhsatı hazırlanmasına imkan sağlanarak mesleki hak ve yetkilerimiz, telif hakları, müelliflik hakları, sağlıklı ve güvenli yapı üretiminin ana bileşenlerinden biri olan “denetim hizmetleri” yok edilmeye çalışılmaktadır.

Yapı üretim sürecinden mühendisleri uzak tutan, mühendisleri itibarsızlaştıran anlayışın depreme karşı insanların can ve mal güvenliğini koruyamayacağı bilinmelidir.

Diğer taraftan,

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği, Türkiye Deprem Tehlike Haritası ile birlikte 18.03.2018 tarih ve 30364 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olup, 01.01.2019 tarihinde yürürlüğe girecektir. Her iki düzenlemede ülkemizdeki yerleşimlerin deprem güvenliğinin sağlanması açısından önemli işlemlere sahip olup teknik içerikleri kritik önemdedir. Ancak, söz konusu yönetmeliğin; ülkenin jeolojik gerçekliğine uygun hazırlanmadığı, imar planına esas jeolojik ve jeoteknik etüt raporlarını yönlendirici kabul etmediği, güvenli yapılaşma süreçlerinde yer alması gereken jeoloji mühendisliği hizmetlerinin dışlandığı görülmektedir.

Sağlıklı ve güvenli bir yapı üretim süreci, birbiriyle uyumlu üst ölçek ve alt ölçekli planların hazırlanmasından, yani “ham arsa”dan “imar parseli”ne giden harita ve kadastro, arazi kullanım planlaması ve plana esas jeolojik-jeoteknik araştırmalar ile yapı üretim öncesi ve sırasında inşa faaliyeti kapsamında yapılan, zemin ve temel etüt araştırmaları aşamalarındaki karar ve uygulama süreçleriyle başlar. Binanın yapı kullanma izni verilerek ikamete açılmasına kadar tüm iş ve işlemler ile son bulur. Yapı inşa süreçlerinin planlama ve tasarımı esnasında mühendislik hizmetlerinde yapılan eksiklikler geri dönülemez sonuçlar doğurur ve yüksek maliyetli iyileştirme ve tadilatların yapılmasına neden olur.

Yapı üretim sürecinin güvenli yapılaşmayı yaratabilmesinin önkoşulu, bu sürece katılan meslek disiplinlerinin ortak bir amaç için sürece etkin katılımının sağlanması ile mümkündür. Güvenli yapı üretimi, farklı meslek disiplinlerinin hazırladığı “etüt ve projelerin” (jeolojik-jeoteknik/zemin ve temel etüdü), mimari, statik, elektrik, makine, peyzaj projeleri bir bütündür. İlgili meslek disiplinlerinin kendi mesleki uzmanlıklarını sürece katması, koordineli bir çalışma yürütmelerini gerektirmektedir. Tüm bu gerçeklere rağmen, yapı üretim ve denetim sürecindeki etüt ve proje kontrolünün her bir meslek disiplini tarafından ayrı ayrı üstlenilmesi gerekirken; Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği ile farklı mimarlık ve mühendislik disiplinlerinin katkıları ile hazırlanan etüt ve projelendirme süreçlerinin gözetim ve kontrollük hizmetlerinin sadece tek bir meslek disiplinine bırakıldığı görülmektedir. Bilime ve mühendislik hizmetlerinin gereklerine aykırı olacak bu durum, depreme karşı güvenli yapılaşma sürecini aksatacak sonuçlar yaratacaktır.

Gerek ülkemizde, gerekse dünyada deprem etkisi altında mevcut binaların hasar görebilirliği; taşıyıcı sistem yapısının yetersizliği veya düzensizliği, yapıda kullanılan malzemenin niteliği ve yapının oturduğu zeminlerin jeoteknik özellikleri ile diri fay parametreleri gibi dört temel nedenden kaynaklandığı bilinmektedir.

“Deprem etkisi altında tasarımı yapılacak yeni binalar ile deprem performansı değerlendirilecek veya güçlendirilecek mevcut binalar için gerekli zemin araştırmalarının kapsamı, zemin koşullarının, sınıf veya parametrelerinin belirlenmesi, bina temelleri ve çevre bodrum perdelerinin deprem etkisi altında tasarımı, yapı-zemin etkileşimi analizleri ve zemin sıvılaşma potansiyelinin değerlendirilmesi mevcut yasal mevzuat hükümleri ve yargı kararları ile kesinleştirilmiş olmasına rağmen yeni Türkiye Bina Deprem Yönetmeliği ile bu yetki başka bir meslek grubuna verilerek, bu uygulamaların içerisinde yer alması gereken jeoloji mühendisleri yeni binalar ile deprem performansı değerlendirilecek veya güçlendirilecek mevcut bina çalışmalarının dışında tutulmuştur.

Son zamanlarda yaşadığımız jeolojik kökenli kazalar, istinat duvarlarının ve binaların yıkılması gibi olaylar, jeolojik koşulların tasarımda dikkate alınmadığında ne tür problemlerin oluşabileceğini göstermektedir. Hiçbir gelişmiş ülkenin deprem yönetmeliğinde tasarım aşamasında jeolojik yorumlama sorumluluğu başka meslek dallarına bırakılmamışken, her an yıkıcı bir depremi yaşayabileceğimiz ülkemizde buna uyulmamasını anlamak mümkün değildir.

17 Ağustos 1999 ve 12 Kasım 1999 depremlerini takip eden 19 senede, aralarında meslektaşlarımızın da bulunduğu çok sayıda bilim insanı, akademisyen, mühendis, mimar ve şehir planlamacısı genelde afet özelde deprem güvenliği için atılması gereken adımları tüm açıklığı ile belirlemiş ve değişik kanallardan kamuoyuna duyurmuştur. Ancak bu adımlar rant uğruna gözardı edilmekte; yaşam alanlarımızı afet risklerine karşı hazırlayacak ve onları daha yaşanır kılacak önlemler ihmal edilmektedir Jeoloji Mühendisleri Odası olarak, bir doğa olayı olan depremlerin afete dönüşmemesinin ve dolayısıyla deprem zararlarının azaltılmasının mümkün olduğunu bir kez daha belirtiyor ve;

Doğal bir olayı afete dönüştüren en önemli etmenlerden biri olan yapının oturduğu zeminlerin jeolojik ve jeoteknik özelliklerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesinin ancak jeoloji mühendisleri tarafından yerine getirilebileceğini ifade ediyor ve yapı üretimi ve denetimi süreçlerinin jeolojik-jeoteknik (zemin ve temel) etüdü, mimari, statik, elektrik, makine, peyzaj gibi tüm proje ve etütlerinin 3194 sayılı yasada belirtildiği şekilde ayrı ayrı ilgili meslek disiplini tarafından yerine getirilmesinin uygulamada sağlanması gerektiğini düşünüyoruz.

Jeoloji Mühendisleri Odası olarak uyarıyoruz!!!!

- Riskli yapılar için sonuç alıcı uygulamaların gerçekleştirilmediği, rantsal dönüşüme hizmet eden kentsel dönüşüm projelerinden,
- İmar Barışı” adındaki, denetimsiz, mühendislik hizmeti almamış kaçak yapılara af getirilmesinden,
- Yapı üretim sürecinden mühendisleri uzak tutan, mühendisleri itibarsızlaştıran anlayışlardan,
- Mühendislik hizmeti almadan yapı üretimini teşvik eden uygulamalardan,
- Yapının oturduğu zeminlerin özellikleri ve parametrelerini ortaya koyan jeolojik-jeoteknik etütlerini önemsizleştiren ve jeoloji mühendislerini yok sayan düzenlemelerden,
- Yapı denetimi süreçlerinde jeoloji mühendisliğine yer vermeyen anlayıştan,

vaz geçilmediği sürece bu ülkede doğa olayları maalesef afete dönüşmeye devam edecektir.

Son yaşanan bina, istinat duvarı ve yol çökmelerinin de gösterdiği gibi yağış rejiminin ani değişikliği bile yıkıma yol açarken deprem durumunda ortaya çıkacak faciaları önceden görebilmenin çok zor olmadığı ve depreme karşı ne kadar güvenliksiz bir çevrede yaşadığımız gözler önünde; siyasi iktidarı, bilime ve mühendisliğe aykırı uygulamalardan vazgeçerek, başta deprem olmak üzere afetlere karşı toplumun sağlıklı ve güvenli bir yapı ve çevrede yaşama hakkını yarın çok geç olmadan sağlamaya davet ediyoruz.

Bilimle, emekle, inatla, umutla

Saygılarımızla

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu